

CERCETĂRI PALEOLITICE

DE

AL. PĂUNESCU

A. Țara Birsei. Săpăturile de la Cremenea și Costanda-Lădăuți (r. Tirgu Secuiese, reg. Brașov)

Cele mai vechi urme de locuire cunoscute pînă acum în țara Birsei aparțin musterianului și au fost descoperite în peșterile Gura Cheii-Rîșnov ¹, Peștera și Valea Coacăzii ². Urmează apoi locuirile aurignaciene mijlocii prezente în peșterile Gura Cheii-Rîșnov, Peștera, Valea Coacăzii și în așezarea de terasă Cremenea, și cele gravetiene orientale, documentate doar în peștera Gura Cheii-Rîșnov și Peștera. Epipaleoliticul, reprezentat prin cultura tardenoasiană, e cunoscut numai în așezările în aer liber de la Cremenea ³, Gilma-Roate ⁴ (ambele pe teritoriul comunei Sita Buzăului) și Costanda-Lădăuți.

I. *Cremenea*. Așezarea de la Cremenea (punctul Malul Dinu Buzea) situată pe terasa inferioară a Buzăului a fost descoperită în 1910 de către Iulius Teutsch care în 1911 execută aici și primele mici sondaje. Mai apoi, în anii 1924, 1926 și 1928, Marton Roska continuă cercetările efectuînd de asemenea unele restrînse sondaje. Reluînd cercetările, Sectorul paleolitic al Institutului de arheologie a întreprins săpături mai ample în anii 1956 — 1957 și 1960 — 1961 ⁵. În cele patru campanii a fost săpată o suprafață de 308,10 m².

Stratigrafie. S-au putut distinge trei nivele de locuire : primul aparținînd aurignacianului II (mijlociu), al doilea epipaleoliticului (tardenoasianul), iar al treilea perioadei de început a epocii bronzului.

¹ C. S. Nicolăescu-Plopșor, Al. Păunescu și I. Pop, *Săpăturile din peștera Gura Cheii-Rîșnov*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 113—118.

² C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Săpăturile de la Peștera*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 25—29 ; C. S. Nicolăescu-Plopșor și colaboratori, *Cercetări paleolitice în peșterile din Țara Birsei*, în *Materiale*, VII, 1960, p. 15—17.

³ C. S. Nicolăescu-Plopșor și I. Pop, *Raport preliminar asupra cercetărilor paleolitice din anul 1956, III, Cremenea*, în *Materiale*, V, 1959, p. 29—34 ; C. S. Nicolăescu-Plopșor și I. Pop, *Cercetările și săpăturile paleolitice de la Cremenea și împrejurimi*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 51—56.

⁴ Al. Păunescu și I. Pop, *Săpăturile de la Gilma*, în *Materiale*, VII, 1960, p. 33—35 ; Al. Păunescu, *Săpăturile de la Gilma*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 153—156.

⁵ În campaniile 1956—1957 a fost săpată o suprafață de 174,77 m² (șanțurile I—XVI), iar în 1960—1961 numai 133,33 m² (șanțurile XVII—XX și casele A și B).

Nivelul I. În secțiunile deschise în 1960 pe o mică suprafață de circa 8 — 10 m² din partea de nord-nord-est a terasei (șanțul XVII), s-a putut observa un nivel de locuire gros de aproximativ 0,20 — 0,30 m, situat în

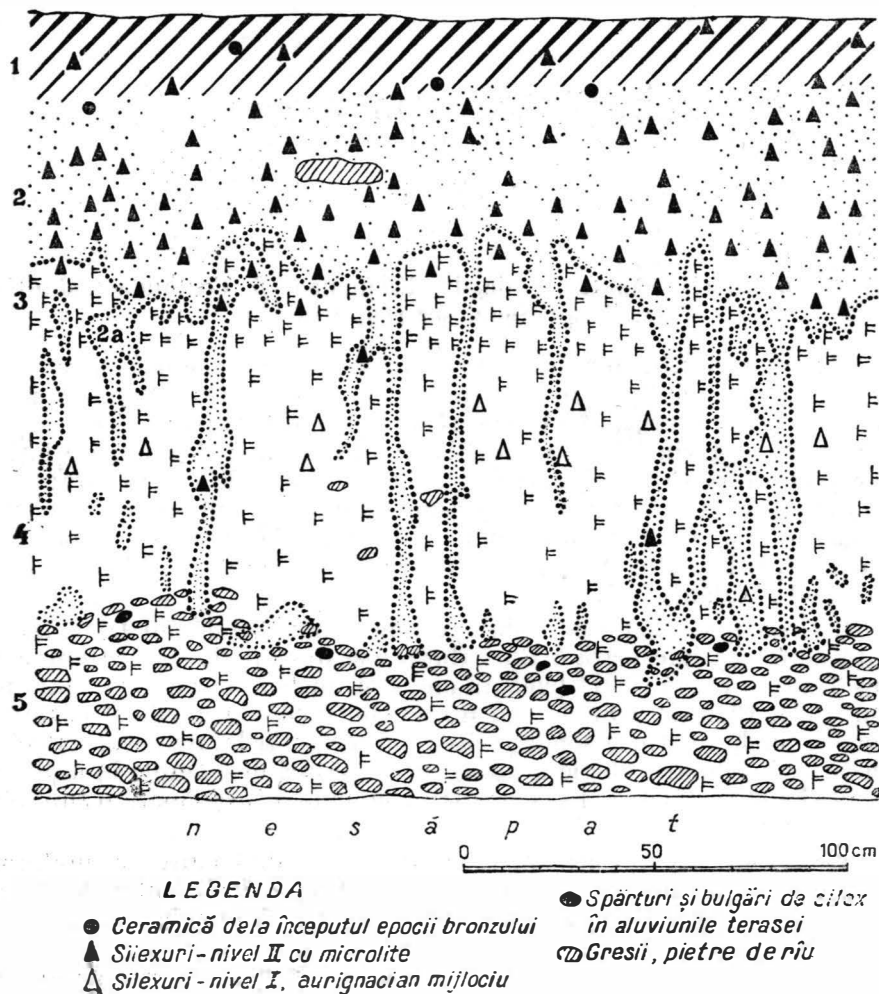

Fig. 1. — *Cremenea—Sila Buzăului.* Secțiune din profilul peretelui de vest al șanțului XVII: 1, sol negru-vegetal; 2, pământ gălbui prăfos cu pene de gheață periglaciare (2a); 3, pământ brun-roșcat; 4, pământ roșcat-gălbui; 5, pietrișuri și nisipuri.

stratul roșcat-gălbui deșus imediat deasupra aluviunilor de bază. A fost descoperit un număr relativ mic de piese tipice și atipice (spărturi, așchii, bulgări întregi sau spărți). Ca materie primă se folosea gresia glauconitică silicifiată și silexul de culoare vineție. Ca piese caracteristice se disting: așchiile, așchii lamelare, unele parțial retușate, lame cu sau fără retuș

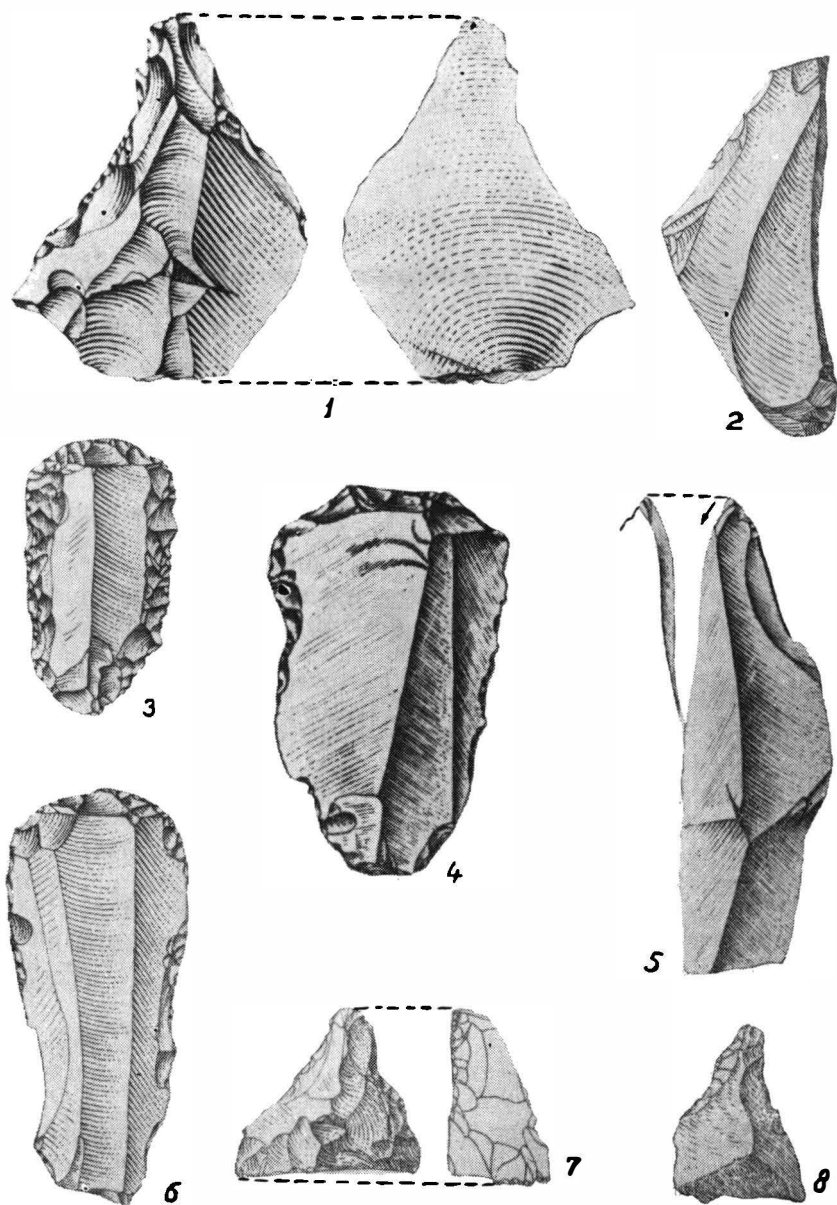

Fig. 2. — *Cremeneș-Sita Buzăului*. Obiecte litice din nivelul I — aurignacian mijlociu : 1, 7, 8, gratoare de tip cu bot sau „grattoir-bec” ; 2, gratoar-burin ; 4, gratoar pe așchie masivă ; 5, burin ; 3, 6, gratoare descoperite la baza nivelului II (piese de aspect gravetian).

(retușe oblice), gratoare obișnuite cu partea activă convexă sau de tip înalt carenat. Interesante sînt și cele trei gratoare cu bot (*à museau*) care se înscriu mai exact în tipul „grattoir-bec” similare celor două piese descoperite în nivelul gravetian I (inferior) de la Cetățica I-Ceahlău (reg. Bacău) ⁶. De asemenea, este prezent și burinul și unealta dublă gratoarul burin. Pe baza acestor tipuri de unelte — în general de mărime mijlocie — atribuim nivelul I (care pe întreaga suprafață săpată a oferit totuși puține piese) aurignacianului II-mijlociu.

Ca și aurignacianul de la Peștera și Gura Cheii-Rîșnov influența gravetiană este cu totul absentă. Stratigrafic, între nivelul I și II s-a putut observa o depunere sterilă din punct de vedere arheologic, a cărei grosime atinge 0,15 — 0,30 m. Totuși în această depunere s-au găsit obiecte de piatră, dar existența lor aici se explică prin particularitățile solului brun-roșcat care prin crăpăturile poligonale („sol cu celule”) a absorbit unele piese ce zăceau *in situ* în depunerea gălbui prăfoasă ⁷. Același fenomen s-a petrecut și cu unele piese din nivelul I descoperite spre baza stratului roșcat-gălbui.

Nivelul II. Situat stratigrafic în depunerea gălbui prăfoasă ce se așterne peste cea brun-roșcată, nivelul II, bogat în piese în bună parte mărunte are o grosime de 0,40 — 0,60 m ⁸. Multe din acestea pătrund chiar pînă în solul negru vegetal. Nu s-au descoperit în acest nivel nici urme de locuințe și nici resturi osoase. Pe întreaga suprafață săpată s-au găsit aproximativ 15 000 obiecte litice, dintre care numai circa 800 sînt tipice, multe dintre ele în stare fragmentară. Cele mai multe cuprind rămășițe de prelucrare: bulgări întregi sau spărți, așchii de descojire, spărturi. Materialul litic caracteristic constă dintr-un mare număr de așchii lamelare și lame nerețușate (77,65%), un număr mai mic de gratoare pe așchii sau lame, câteva rotunde (11,62%), puține lame retușate (retușe oblice fine) (2,60%), lame de tip *à bord abattu* și vîrfuri de tip zis „La Gravette” (1,37%), lame trunchiate (oblice și concav), retușate (0,75%), lame cu scobitură (0,63%), burine (de unghi pe trunchiere oblică retușată, pe spărtură, mediane) (1,24%). Nucleele (cîteva conice sau oarecum prismatice, neregulate) ating un procent de 3,25%. Piesele geometrice — forme specifice culturii tardenoasiene — sînt reprezentate prin trei trapeze (0,38%) și două semilune (segmente de cerc) atipice (0,25%). Demne de menționat sînt și un vîrf ascuțit prin retușări abrupte pe ambele laturi asemănător tipului de vîrf „Fiera Cleanov” (0,13%) folosit se pare și ca străpungător, precum și o lamă „coup de burin” (0,13%).

⁶ Fl. Mogoșanu, *O nouă unealtă paleolitică*, în *SCIV*, XIII, 1962, 1, p. 87—88; vezi și R. Delarue et E. Vignard, *Le grattoir-bec: un nouvel outil du Paléolithique supérieur*, în *Bulletin de la Société préhistorique Française*, t. LVI, fasc. 5—6, Paris, 1959, p. 258—264. După autori acest tip de uneltă apare în Franța atît în aurignacianul mijlociu cît și în perigordian.

⁷ C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Les phénomènes periglaciaires et la géochronologie du paléolithique supérieur de terrasses en Roumanie*, în *Dacia*, N. S., II, 1958, p. 381—391.

⁸ La baza nivelului II situat la partea superioară a brunului-roșcat (în șanțul XX, pătratele 2—3), s-au găsit cîteva unelte dintre care două gratoare și o așchie retușată lucrate din silix albăstrui de bună calitate (asemănător celui de Prut), precum și cîteva bucăți mici de cărbune, provenite probabil de la o vatră de suprafață care ulterior a fost spălată de ape. Tipologic, piesele se încadrează în gravetianul oriental.

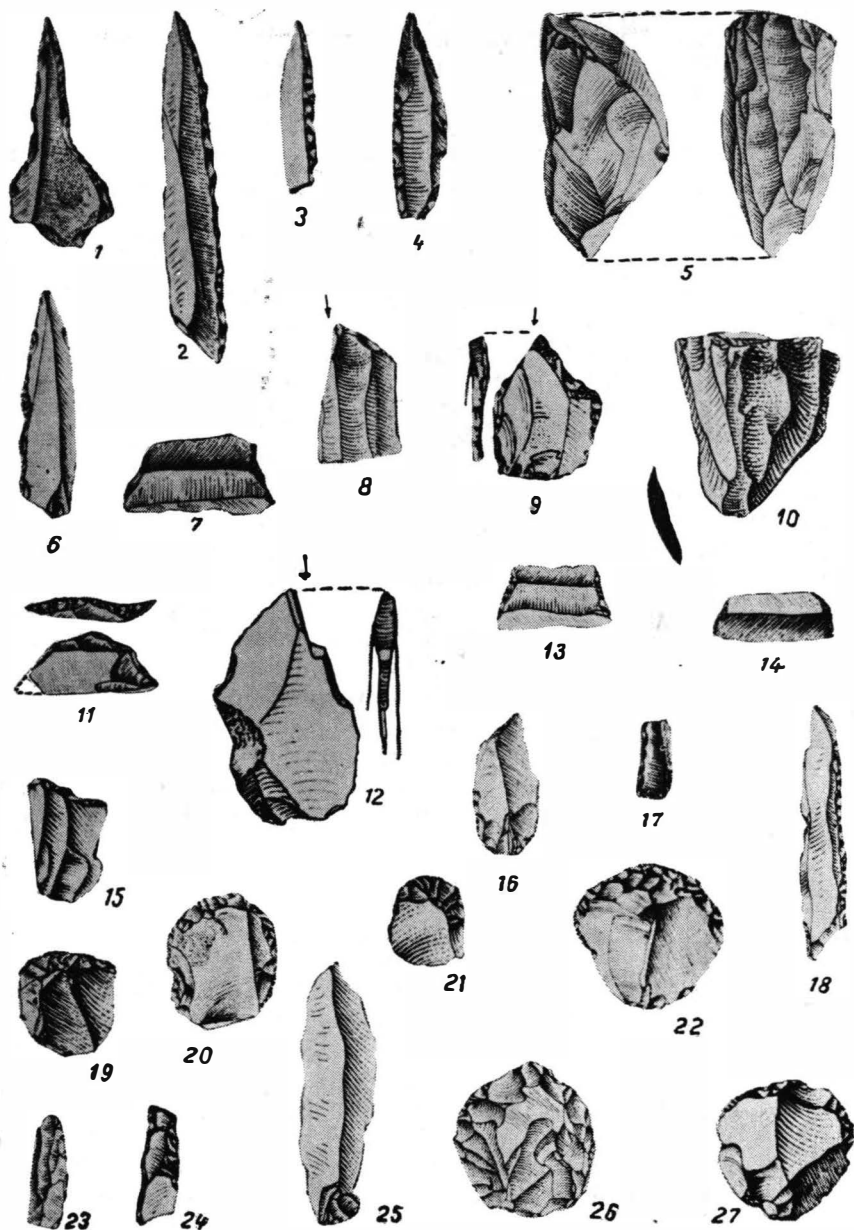

Fig. 3. — *Cremenea—Sita Buzăului*. Obiecte litice din nivelul II: 1, virf asemănător tipului „Fiera Cleanov”; 2, 3, 4, 6, virfuri de tip zis „La Gravette”; 5, 10, nuclee; 7, 13, 14, trapeze; 8, 9, 12, burine; 11, semilună atipică; 15, 16, lame trunchiate oblic și retușate; 17, 18, 24, lame de tip à bord abattu; 19–22, 26, 27, gratoare; 23, 25, lame neretușate.

Marea majoritate a pieselor o formează cele microlitice (lungi pînă la 3,5 cm) în proporție de 79%, urmate apoi de cele de mărime mijlocie (lungime 3,5 cm — 7 cm) 18% și mari (lungi peste 7 cm) 3%.

Materia primă folosită pentru prelucrarea uneltelor este reprezentată îndeosebi de silexul vinețiu sau deschis care se găsește din abundență la circa 4 — 5 km sud de așezare în Dealul Pătulilor, Muchia cu Soci și pe valea pîrului Chicherăului și Cenușarului. Prezența doar a unei singure lame mici de obsidiană demonstrează că între diferitele comunități tarde-noasiene au existat unele relații de schimb. Este greu, în stadiul actual al cercetărilor să se precizeze zona din care a fost adusă această piesă. Existența în același complex a foarte numeroaselor piese caracteristice paleoliticului superior (gravetian-oriental) cum sînt de pildă lamele cu latura retușată abrupt (*à bord abattu*) și vîrfurile de tip zis „La Gravette” etc. alături de unele elemente noi — ne referim la cele cîteva forme geometrice: trapeze, semi-lune atipice — ne permit a încadra această depunere de locuire în tarde-noasian. Pronunțatul fond gravetian final din nivelul II de la Cremenea este aproape identic celui descoperit în peștera Gura Cheii-Rîșnov. De asemenea, avînd în vedere identitatea tipurilor de piese se poate afirma că între locuirea tarde-noasiană de la Cremenea și cea din apropiere de la Gilma-Roate, unde nu demult a fost descoperit un mare atelier de prelucrare a uneltelor mărunte, a existat, se pare, o contemporaneitate. Abundența resturilor de prelucrare, precum și proporția redusă a uneltelor tipice întregi descoperite în cele două locuiri amintite, se explică prin aceea că piesele caracteristice finite luau calea schimbului, rămînînd pe loc atît piesele rupte sau pregătite pentru a fi finisate cît și pierderile obișnuite ale unor unelte mărunte. În stadiul actual al cercetărilor, ne este imposibil să precizăm aria de răspîndire a produselor acestor ateliere.

Nivelul III. În stratul negru vegetal cît și la limita superioară a gălbuiului prăfos s-au descoperit relativ puține fragmente ceramice care după formă, tehnică și decor aparțin, credem, fazei A a culturii Schneckenberg⁹. Între nivelul II și această sporadică locuire de la începutul epocii bronzului nu se poate face nici o legătură.

II. *Costanda-Lădăuți.* La circa 10 km NE de Cremenea — Sita Buzăului, între cătunul Costanda și satul Lădăuți (com. Barcani) s-a descoperit un mare atelier de prelucrare a uneltelor mărunte, situat pe șaua dintre versanții dealului Costanda (cunoscut și sub numele de Borșoșu). În cursul celor două campanii (1960 — 1961) a fost săpată o suprafață de 120 m².

S-a descoperit un singur strat de cultură gros de 0,25 — 0,40 m situat în pămîntul mazăros. Din strat s-au adunat aproximativ 34 300 piese dintre care numai 190 caracteristice, ceea ce reprezintă un procent de abia 0,56%. Marea cantitate de material atipic constă din bulgări întregi sau spărți, așchii de descojire, spărturi. Cea mai mare parte din materialul tipic descoperit îl constituie piesele mărunte care apar într-o proporție

⁹ Alfred Prox, *Die Schneckenbergkultur*, Brașov, 1941, p. 15—27, și pl. VIII/4—8, 10—11, p. IX/1—3. La Cremenea această ceramică se caracterizează printr-o pastă cărămie cu nisip și pietricele avînd ca deocîrbul crestă sau adînciturile dispuse în șiruri.

de 93%, restul formându-l cele de mărime mijlocie. Dintre piesele caracteristice (circa 80% sînt fragmentare) distingem așchii lamelare și lame din care numai 7 sînt retușate (retușe oblice) (83,68%), gratoare pe așchii și lame în general cu partea activă convexă și numai cîteva cu partea activă oblică, dreaptă, unul înalt, altul rotund (11,59%). În afară de acestea menționăm și cele patru virfuri microlitice (2,12%): un virf *à gibbosité* retușat, un virf asemănător tipului azilian, altul de tip zis „La Gravette”, un virf retușat pe ambele laturi folosit ca sfredel, precum și un trapez pe lamă

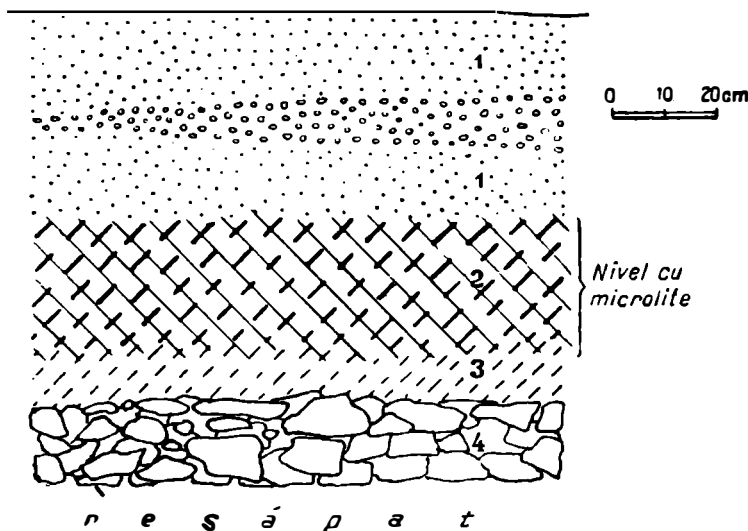

Fig. 4. — Costanda-Lădăuți. Secțiune din profilul de vest al șanțului I: 1, pământ galben-prăfos cu lentile de pietrișuri mărunte, acțiune deluviană recentă; 2, pământ negru mazăros bogat în piese microlitice; 3, negru-gălbui lutos; 4, pietre calcaroase, albe sfărîmicioase.

îngustă cu baza mică retușată. Nucleele, în general neregulate, păstrează negativele desprinderilor de lame subțiri (2,08%). Virful de tip zis „La Gravette” atestă persistența tehnicii gravetiene, iar cel cu latura arcuită retușată pe cea aziliană. Cît privește forma geometrică — trapezul (0,53%) — putem afirma că ea este aproape identică celor două exemplare descoperite în locuirea tardenoasiană de la Lapoș (reg. Ploiești)¹⁰, așezare situată la circa 75—80 km (în linie dreaptă) sud de Costanda-Lădăuți.

Sărăcia materialului tipic (trapeze etc.) descoperit la Costanda-Lădăuți, precum și absența, în suprafața săpată, a altor forme tipice (semilune, burine etc.) nu ne permit a asocia această locuire grupei Cremana — Gilma-Roate, ci mai degrabă, avînd în vedere asemănarea

¹⁰ Fl. Mogoșanu și M. Bitiri, *Asupra prezenței campignianului în România*, în *SCIV*, XII, 1961, 2, p. 219, fig. 3/5; Fl. Mogoșanu, *Probleme noi în așezarea de la Lapoș*, în *SCIV*, 15, 1964, 3, p. 337—348.

trapezelor o putem lega de nivelul tardenoasian de la Lapoș. Se știe că la Lapoș depunerea tardenoasiană suprapune direct o bogată locuire campigniană arhaică. Raritatea obiectelor tipice întregi prelucrate la Costanda-Lădăuți s-ar putea explica și prin aceea că asemenea piese luau calea schimbului așa cum se întâmpla cu aceiași material din marile așezări-atelier de

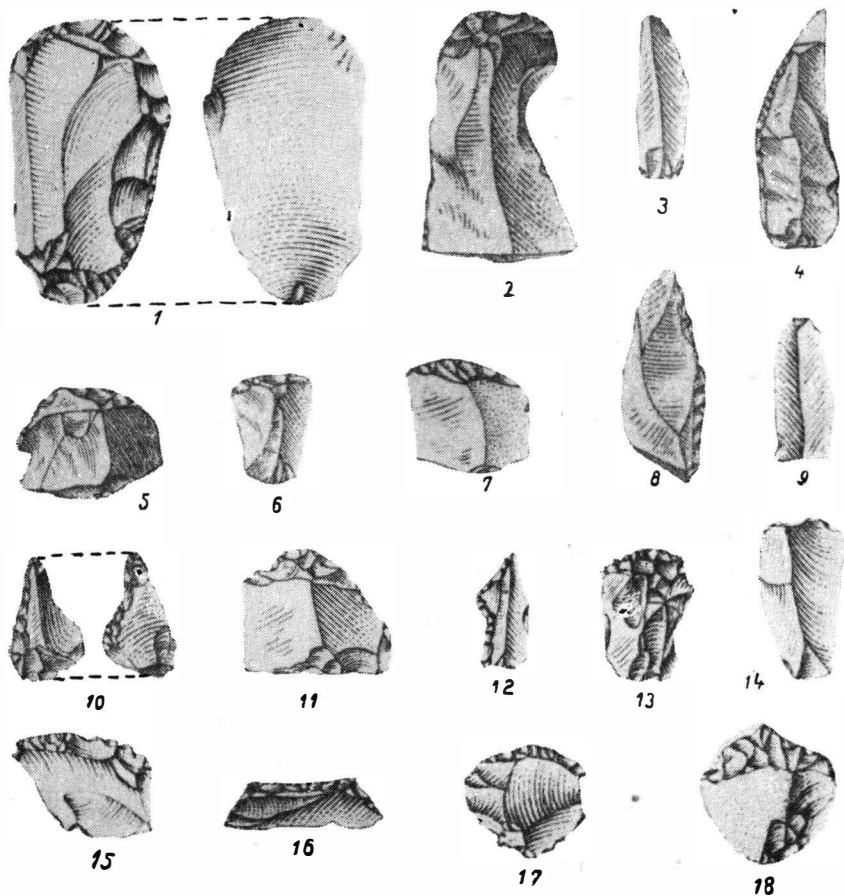

Fig. 5. — Costanda—Lădăuți. Obiecte litice din stratul cu microlite: 1, 2, 5—7, 11, 13—15, 17, 18, gratoare; 3, 9, lame neretușate; 4, vîrf asemănător tipului azilian; 8, vîrf asemănător tipului zis „La Gravette”; 10, vîrf retușat folosit ca sfredel; 12, vîrf microlitic tip à gibosité; 16, trapez.

la Gilma-Roate și Cremenea. Pînă în prezent, la Costanda-Lădăuți nu s-au descoperit resturi osoase și nici urme de vetre, deși cîteva piese au suferit influența focului.

Ca materie primă, se folosea îndeosebi silexul vinețiu și mai puțin cel de diferite nuanțe: cafeniu-roșcat, cenușiu-translucid, sau gresia glauconitică silicifiată. Această materie primă apare din abundență sub formă de

bulgări în imediata apropiere a așezării pe hula din marginea Nadeșului sau pe valea pîrîului Bătăturii din Dosul Călugărului.

În așezarea-atelier de la Costanda-Lădăuți s-a descoperit și un număr mic de fragmente ceramice necaracteristice, corodate și lipsite de decor ¹¹. Multe din ele sînt puternic rulate și provin dintr-o așezare de mai sus care ulterior a fost răvășită datorită săpăturilor de pantă.

B. Moldova. Sondajul de la Movileni-Heleşteni (r. Pașcani, reg. Iași)

Întinsa așezare de aici se află pe un platou în pantă ușoară, situat în marginea de est-sud-est a satului Movileni în punctul numit de localnici „În răzășie”. Această așezare a fost identificată încă din 1953 de N. Zaharia ¹². S-a executat un mic sondaj (16 m²) de verificare care a dus la descoperirea a două nivele de locuire, unul gravetian oriental și altul post-paleolitic.

Locuirea gravetiană orientală are o grosime de aproximativ 0,40 — 0,46 m și e situată în stratul brun-roșcat. În schimb, locuirea postpaleolitică este mai subțire, avînd o grosime de 0,20 — 0,25 m și se află în stratul alburii-gălbui de sub negru-vegetal.

Nivelul I. Materialul gravetian oriental recoltat din micul sondaj a oferit un număr de 343 piese dintre care cele atipice constituie aproape 54%. Piese caracteristice (cele mai multe fragmentare) cuprind următoarele tipuri: a) așchii lamelare și lame neretușate sau retușate (retușe fine oblice), în secțiune de obicei trapezoidale și triunghiulare (cu o muchie mediană înaltă) (78,00%); tot din această grupă face parte și o piesă denticulată; b) lame cu o latură retușată abrupt (tip *à bord abattu*) și virfuri de tip zis „La Gravette” (14, 20%); o singură piesă fragmentară cu virful ascuțit prin retușe a folosit ca străpungător; c) gratoare din care două pe nuclee ¹³, în general cu partea activă convexă (4,20%); de asemenea trebuie să menționăm o lamă fragmentară trunchiată oblic și retușată abrupt (0,60%) și o lamă macrolitică folosită ca burin (0,60%). În ceea ce privește nucleele (unele prismatice, altele oarecum conice sau neregulate), acestea ating doar un procent de 2,40%.

Majoritatea pieselor tipice o formează piesele de mărime mijlocie, în proporție de 44%, urmate apoi de cele microlitice 42%, și macrolitice 14%.

Materia primă din care s-au lucrat piesele este reprezentată de următoarele roci: menilit 51%, silex de bună calitate de Prut, de culoare alb-albăstrui 23%, gresie glauconitică silicifiată 16%, șist negru 10%.

¹¹ După aspectul său, ceramica pare a se încadra în perioada de început a epocii bronzului.

¹² N. Zaharia, *Descoperiri paleolitice în Moldova efectuate între anii 1952 și 1957*, în *Arheologia Moldovei*, I, 1961, p. 32. Mulțumim și pe această cale lui N. Zaharia pentru indicația dată privind cercetările din această așezare.

¹³ Un nucleu din gresie glauconitică silicifiată prezintă un virf îngust și retușat avînd partea opusă tăiată oblic. O altă piesă lucrată pe un nucleu din șist negru, în secțiune oarecum lenticulară, prezintă o muchie ascuțită prin retușe mici aplicate în întregime pe una din fețe și parțial pe cealaltă; capătul opus acestei muchii este îngroșat. Nu ar fi totuși exclus că această unealtă care pare a trăda și intenția unei pene de despicaț (daltă) putea folosi și la cioplit, nu numai la răzuit (ca rabot).

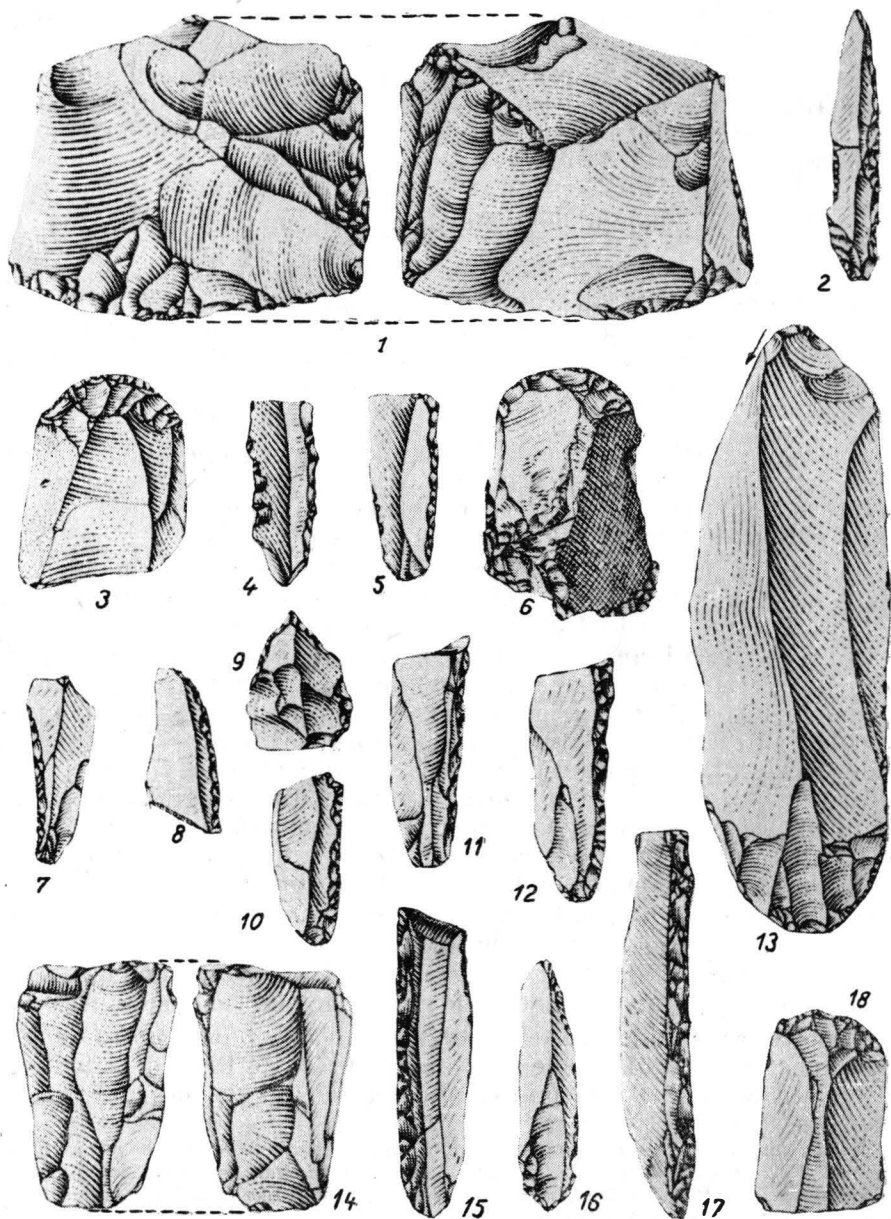

Fig. 6. — *Movileni-Heleşteni*, Unelte de piatră cioplită aparținând gravetianului final: 1, uneltă folosită la răzuit (rabot) și probabil la cioplit (daltă); 2, 4, 5, 7, 8, 10–12, 15, 17, lame retușate abrupt (tip *à bord abattu*) și virfuri de tip zis „La Gravette”; 3, 6, 18, gratoare; 9, piesă folosită ca străpungător; 13, lamă macrolitică folosită ca burin; 14, nucleu; 16, lamă fin retușată.

Pe baza acestor observații, cu toate că materialul litic este destul de sărac datorită suprafeței mici săpate, totuși ne permitem să atribuim acest nivel gravetianului oriental de sfârșit în care apare un început de macrolitizare a uneltelor, în special a lamelor neretușate cu secțiunea în-deosebi triunghiulară sau trapezoidală. Prin această caracteristică, cât și prin tipurile de unelte și predominarea menilitului în raport cu celelalte roci folosite la prelucrarea pieselor, se poate afirma că locuirea gravetian-finală de la Movileni-Heleșteni se leagă de celelalte locuri gravetian oriental-finale din Moldova, cum ar fi cele de pe valea Bistriței, de la Bofu Mic și Bistricioara-Lutărie (nivel VI)¹⁴. În nivelul paleolitic de la Movileni nu s-au descoperit resturi osoase și urme de vetre.

Nivelul II situat direct deasupra celui paleolitic a oferit mai multe fragmente ceramice puternic corodate, în mare majoritate de culoare neagră-cenușie și numai unele cu suprafețele exterioare cărămizii. Sărăcia formelor, lipsa totală a decorului, precum și starea proastă de conservare a ceramicii nu ne permit să facem nici cele mai vagi analogii. Ea ar putea aparține, având în vedere obiectul de aramă, neoliticului, iar alte câteva fragmente ar putea fi atribuite epocii metalelor. Datorită suprapunerii directe a nivelului cu ceramică peste cel paleolitic, precum și ușoarei înclinări a terenului care a îngăduit prin șiroire acțiuni de deflație, s-a ajuns la amestecarea materialului în special la limita dintre cele două nivele. Deși unele piese paleolitice apar chiar prin obișnuitele vehiculări făcute de rozătoare în partea superioară a nivelului cu ceramică, totuși nu se poate vorbi de o asociere între ceramică și obiectele de piatră cioplită.

În încheiere, putem spune că întinsa așezare gravetian orientală de la Movileni-Heleșteni reprezintă una din cele mai importante stațiuni din Moldova în ceea ce privește cunoașterea etapei de sfârșit a gravetianului oriental de la noi. Aceasta impune pentru viitor săpături ample.

C. Muntenia. Cercetarea de teren de la Ciuperceni (r. Turnu Măgurele, reg. București)

Cu ocazia unor cercetări de teren, geomorfologul P. Coteț a descoperit în loessul gropilor de nisip, situate la circa 1 km est de Ciuperceni, multe piese de silex. Așezarea se află la aproximativ 5 km est de orașul Turnu Măgurele¹⁵.

În partea superioară a depunerilor loessoidale, în alternanță cu puternice straturi de pășuni de calcar ce se aștern aici peste nisipurile și pietrișurile de Frătești, s-au descoperit numeroase piese de silex. Din punct de vedere stratigrafic silexurile încep să apară de la numai circa 0,30 m de la suprafața solului, în chiar solul vegetal. Ele continuă și în stratul inferior gălbui ce se așterne deasupra orizontului de acumulare a

¹⁴ C. S. Nicolăescu-Plopșor, Al. Păunescu et Fl. Mogoșanu, *Le Paléolithique de Ceahlău*, în *Dacia*, N. S., X (în pregătire).

¹⁵ În primăvara anului 1961 s-au efectuat aici cercetări de teren de către C. S. Nicolăescu-Plopșor și Al. Păunescu.

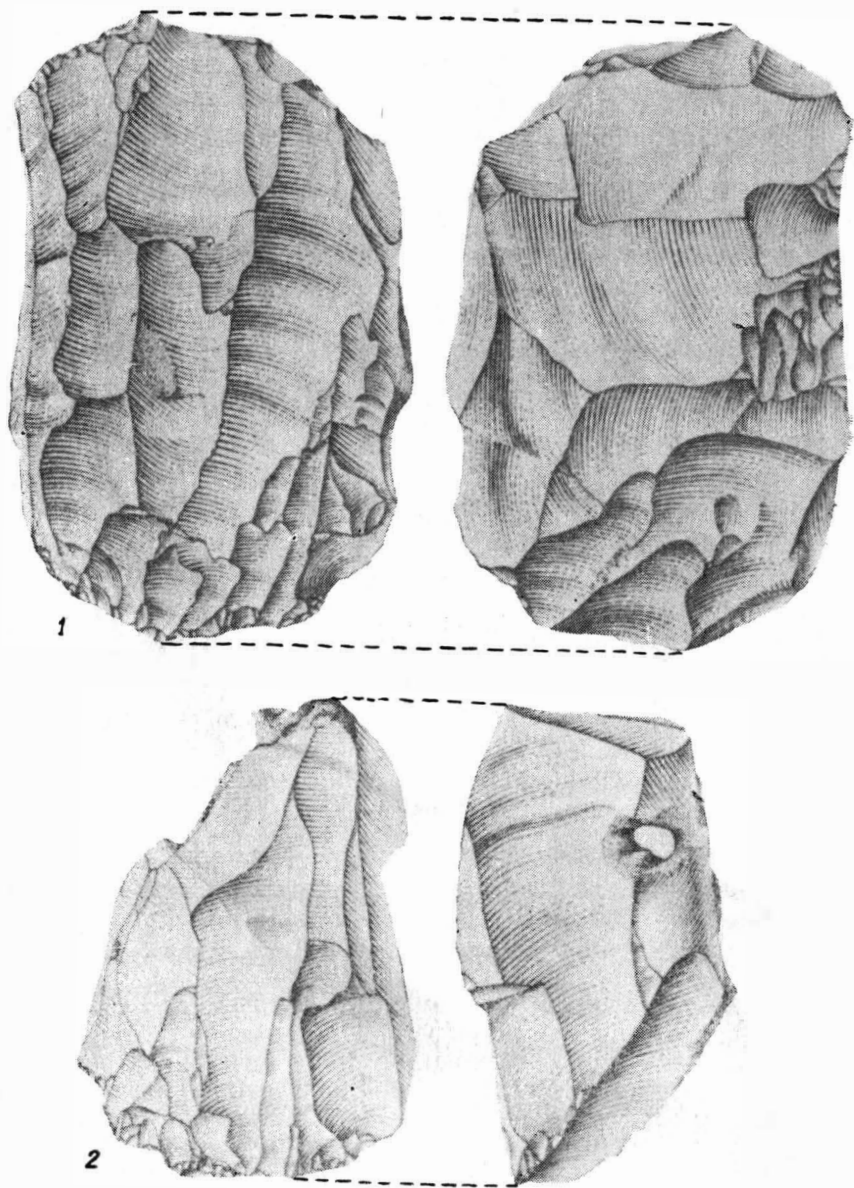

Fig. 7. — Ciuperceni. Obiecte de silix. 1, 2, nuclee care prin rețușele de la capete puteau fi folosite și ca raboturi.

calcarului sub formă de păpuși și blocuri dispuse în coloane, verticale. Stratul cu silexuri coboară apoi aproape brusc în unghi de circa 45° pînă la adîncimea de 3,60 m. După observațiile lui C.S. Nicolăescu-Plopșor este vorba de o alunecare pe pantă a unui întreg pachet de straturi de pe podul terasei spre piciorul ei. Acest fenomen se repetă și în cariera nouă deschisă, unde un asemenea pachet de loess a alunecat îmbrăcînd fruntea de nisip a terasei pe o lățime de circa 5 m, lăsînd să se vadă precis în profil ondularia stratului de calcar deplasat. Stratigrafic, stratul de cultură apare aici spre sfîrșitul ultimei depuneri de loess pătrunzînd și în solul vegetal. Mai mult, în spatele malurilor carierei au fost descoperite chiar la suprafața solului asemenea silexuri.

Au fost culese așchii masive, așchii lamelare, lame, nuclee prismatice; unele nuclee au putut folosi și ca raboturi. Pieseile sînt în general de mărime mijlocie și mare, cele mici apărînd într-o proporție destul de mică. Bogăția materialului litic și îndeosebi a resturilor de prelucrare (bulgări, spărturi, așchii de descojire) ne permit să afirmăm că la Ciuperceni a existat un mare atelier de prelucrare a silexului. Atît ca mărime cît și tipologic întregul material de piatră cioplită de aici se aseamănă cu cel descoperit în marea așezare-atelier de la Malul Roșu-Giurgiu¹⁶. Ca și la Malul Roșu și Slobozia-Giurgiu, la Ciuperceni este vorba de o locuire aparținînd aurignacianului mijlociu întîrziat.

Apariția obiectelor litice într-o poziție stratigrafică atît de sus față de ceea ce cunoaștem la Malul Roșu se explică prin faptul că așezarea a fost în pantă și acțiunile deluviale au dus la puternice denudări care, în unele locuri, au spălat întreg solul vegetal atîngînd ultimele depuneri de loess în care se află stratul de cultură. Spre deosebire de Malul Roșu-Giurgiu, materia primă provenea în mod sigur din deschiderile naturale ale pietrișurilor de Frătești, foarte bogate în bolovani de silex balcanic. Granulația și coloritul sînt deosebite față de silexurile de la Malul Roșu, arătînd astfel proveniența din altă zonă a platformei [prebalcanice.

În încheiere, nu putem să nu subliniem faptul că această descoperire întărește părerea potrivit căreia spre sfîrșitul paleoliticului superior teritoriul României începuse să fie împărțit în zone culturale. Cel puțin în stadiul actual al cercetărilor, în sudul Munteniei ne aflăm într-o zonă de persistență a aurignacianului mijlociu pînă către sfîrșitul ultimelor depuneri de loess, Wiirm III. Este vremea în care în Moldova se dezvoltă gravetianul oriental care prin trecătorile Carpaților răsăriteni a pătruns și în Transilvania, atît în Țara Birsei cît și în Țara Oașului. De asemenea în Banat, influența gravetiană pare a se face simțită de-abia în ultima sa fază de dezvoltare gravetian-finală.

¹⁶ C. S. Nicolăescu-Plopșor, E. Comșa, Gh. Rădulescu și M. Ionescu, *Paleoliticul de la Giurgiu*, în *SCIV*. VII, 1956, 3-4, p. 223-233; Al. Păunescu, Gh. Rădulescu și M. Ionescu, *Săpăturile din împrejurimile orașului Giurgiu*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 127-132; idem, *Cercetări arheologice în raionul Giurgiu*, în *Revista Muzeelor*, 2, 1, 1964, p. 108-109.

RECHERCHES PALÉOLITHIQUES

RÉSUMÉ

A. *Țara Bîrsei*. Cremenea-Sita Buzăului. Au point de vue stratigraphique on a pu distinguer trois niveaux d'habitat : le premier appartient à l'aurignacien moyen, le deuxième au tardenoisien et le troisième à la période initiale de l'âge du bronze (Ire phase de la civilisation de Schneckenberg).

II. *Costanda-Lădăuți*. A quelques kilomètres au NE de Cremenea — Sita Buzăului on a mis au jour une grande station-atelier où l'on travaillaient des menus outils en silex. Il s'agit d'un habitat tardenoisien qui pourrait être rattaché à l'habitat tardenoisien de l'établissement de Lapoș, au nord de la Munténie (région de Ploiești). C'est toujours ici qu'on a découvert quelques fragments céramiques qui semblent appartenir également à la période initiale de l'âge du bronze.

B. *Moldova : Movileni-Heleşteni*

Le sondage effectué dans le grand établissement de Movileni-Heleşteni (au lieudit « In Răzășie ») a conduit à la découverte d'un nouvel habitat paléolithique supérieur appartenant à l'étape finale du gravettien oriental. Du point de vue stratigraphique au-dessus de cet habitat paléolithique se superpose directement un habitat post-paléolithique attribué fort probablement au néolithique et à l'âge des métaux.

C. *Muntenia : Ciuperceni*

L'établissement de trouve à environ 1 kilomètre à l'est du village, sur le lieu de l'actuelle carrière de sable. Dans la partie supérieure des couches lœssoidales qui recouvrent les graviers de Frățești, on a recueilli de nombreuses pièces en silex appartenant à des ateliers pour la taille de la pierre qui ont été datées de l'aurigacien moyen tardif. Tous les silex (éclats, lames et nuclei) se rattachent, quant à la forme et technique, aux outils de Malul Roșu-Giurgiu. Le silex utilisé comme matière première venait de la Plate-forme pré-Balkanique.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — *Cremenea — Sita Buzăului*. Section dans le profil de la paroi ouest de la tranchée XVII; 1, sol noir végétal; 2, terre jaune poudreuse à fentes en coin périglaciaires; (2a); 3, terre brun-rougeâtre; 4, terre rougeâtre-jaunâtre; 5, graviers et sables.

Fig. 2. — *Cremenea — Sita Buzăului*. Objets en silex du Ier — niveau aurignacienmoyen; 1, 7, 8, grattoirs-bee; 2, grattoir-burin; 4, grattoir sur éclat massif; 5, burin; 3, 6, grattoirs-découverts à la base du II niveau (pièces à aspect gravettien).

Fig. 3. — *Cremenea — Sita Buzăului*. Objets en silex du II^{er} niveau; 1, pointe similaire au type « Fiera Cleanov »; 2, 3, 4, 6, pointes du type dit « La Gravette »; 5, 10, nuclei; 7, 13, 14, trapèzes; 8, 9, 12, burins; 11, croissant atypique; 15, 16, lames tronquées obliques retouchées; 17, 18, 24, lames à bord abattu; 19, 22, 26, 27 grattoirs; 23, 25, lames non retouchées.

Fig. 4. — *Costanda-Lădăuți*. Section dans le profil de l'ouest de la tranchée I; terre jaune poudreuse à lentilles de menus graviers, action diluvienne récente; 2, terre noire granuleuse à pièces microlithiques; 3, terre noire jaunâtre luteuse; 4, pierres calcaires blanches cassantes.

Fig. 5. — *Costanda-Lădăuți*. Objets en silex du niveau à microlithes : 1, 2, 5-7, 11, 13-15, 17, 18, grattoirs ; 3, 9, lames non retouchées ; 4, pointe similaire au type azilien ; 8, pointe similaire au type dit « La Gravette », 10, pointe retouchée utilisée comme perçoir ; 12, pointe microlithique à gibbosité, 16, trapèze.

Fig. 6. — *Movileni-Heleşteni*. Outils en pierre taillée appartenant au gravettien final : 1, Outil utilisé comme rabot et probablement aussi comme ciseau ; 2, 4, 5, 7, 8, 10-12, 15, 17, lames à bord abattu et pointes de type dit « La Gravette » ; 3, 6, 18, grattoirs ; 9, pièce utilisée comme perçoir ; 13, lame macrolithique utilisée comme burin ; 14, nucleus ; 16, lame finement retouchée.

Fig. 7. — *Ciuperceni*. Objets en silex : 1, 2, nuclei qui par retouchement aux extrémités pouvaient être employés aussi comme rabots.